

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษอัตมโนทัศน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตนี้ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร ทฤษฎีและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ข้อมูลโดยเรียงตามลำดับ ดังนี้

1. ความหมายของอัตมโนทัศน์
2. โครงสร้างของอัตมโนทัศน์
3. การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์
4. ทฤษฎีเกี่ยวกับอัตมโนทัศน์
5. องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่ออัตมโนทัศน์
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. ความหมายของอัตมโนทัศน์

ฟรอยด์ (Gale 1969 ,27-28) ผู้นำในกลุ่มจิตวิเคราะห์(Psychoanalysis) ได้ให้ความเห็นว่า อัตมโนทัศน์ ก็คือ โครงสร้างของอีโก้ ซึ่งเป็นผลรวมทั้งหมดของความจริงแห่งตน ซึ่งบางครั้งทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจ บางครั้งทำให้เกิดความทุกข์และต้องอดทนในสภาพที่เป็นจริงของตน

โรเจอร์ (Roger อังโน รัตนา ทองสวัสดิ์ ,2537 : 21) กล่าวว่า มนุษย์คือบุคคลที่มีความรู้สึกนึกคิด และรู้จักพัฒนา โดยถือกันว่าการรู้จักกระมีตระวังตนเป็นพื้นฐานของภาพพจน์หรืออัตมโนทัศน์ เมื่อมนุษย์มีการพัฒนารูปแบบของพฤติกรรมอัตมโนทัศน์จะช่วยจัดระบบพฤติกรรมและวิธีการต่อสู้เพื่อดำรงชีวิต ถึงแม้การเปลี่ยนแปลงใด ๆ จะเกิดขึ้นก็ตามย่อมจะมีการจัดรูปแบบของพฤติกรรมเสียใหม่ โดยคำนึงถึงผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ ประสบการณ์ที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมนี้จะทำให้มองเห็นตัวเองปรากฏขึ้นบนรากฐานแห่งความเป็นจริงที่เราเรียกว่า อัตมโนทัศน์

โรเจอร์ (Roger, 1951 : 498 อังโน สุกัญญา วิบูลย์พานิช, 2536 : 25) ได้ให้ความหมายไว้ว่า อัตมโนทัศน์ หมายถึง โครงสร้างของการรับรู้ที่บุคคลมีต่อตนเอง เกี่ยวกับรูปร่างลักษณะ ความสามารถคุณค่าของตนเอง และความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบุคคลอื่น และสิ่งแวดล้อม การรับรู้เกี่ยวกับคุณค่าของตนเอง

ไรน์มี (Raimy, 1948 : 153-156) เป็นบุคคลแรกที่ทำให้คำจำกัดความของคำว่าอัตมโนทัศน์โดยกล่าวว่า อัตมโนทัศน์เป็นการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ซึ่งถูกจัดให้เป็นระบบจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ

ผลที่มาจาก การสังเกตตนทั้งในอดีตและปัจจุบัน เป็นสิ่งที่บุคคลเชื่อเกี่ยวกับตนเอง อัตมโนทัศน์ เป็นเสมือนแผนที่ ที่แต่ละคนจะใช้พิจารณาเพื่อเข้าใจตนเอง

อิงลิช (English, 1958 : 486) กล่าวว่า อัตมโนทัศน์ คือความคิดเห็นที่บุคคลมีต่อตนเอง ซึ่งจะรวมทั้งความรู้สึกและทัศนคติที่บุคคลมีต่อตนเอง เช่น การรับรู้เกี่ยวกับตนเป็นสิ่งที่หมดที่บุคคลเรียกว่า “ฉัน” และ “ของฉัน” ซึ่งเกิดจากการรับรู้ความคิดเห็น ความรู้สึกและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับตน

เคนเดอร์ (Kendler, 1963 : 432) ได้ให้ความหมายของอัตมโนทัศน์ว่า เป็นทัศนคติที่มีต่อตนเอง การเรียนรู้ตนเองจะเกิดขึ้นตามลำดับตั้งแต่เล็กจนโต การประเมินค่าเกี่ยวกับตนเองจะเปลี่ยนไปตามวุฒิภาวะ บุคคลจะค้นรูปแบบใหม่ ๆ ในการตัดสินใจตนเอง

เฟรนส์ (Frandsen, 1967 : 678) ได้ให้ความหมายของอัตมโนทัศน์ว่า คือ ความคิดและการประเมินบุคลิกลักษณะของตนเอง

เฮิร์ลอค (Hurlock, 1964 : 525-526) ได้ให้ความหมายของอัตมโนทัศน์ว่า หมายถึง การรับรู้ที่บุคคลมีต่อตนเองทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งการรับรู้เกี่ยวกับตนเองในแต่ละคนนี้อาจจะตรงหรือไม่ตรงกับความเป็นจริงก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อมที่เขาอาศัยอยู่

เกลลาฮัค (Gallahue, 1982 : 320) ได้ให้ความหมายของอัตมโนทัศน์ไว้ว่า เป็นการคิดหรือการตระหนักรู้ถึงลักษณะบุคลิกลักษณะของตนเอง ได้แก่ คุณสมบัติ ความเชื่อ ข้อจำกัด ตลอดจนสิ่งที่ตนเองชอบหรือไม่ชอบ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างสูงกับความภาคภูมิใจในตนเอง

กู๊ด (Good, 1973 : 254) ได้ให้ความหมายของอัตมโนทัศน์ไว้ว่า คือ การรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับความสามารถ รูปร่างลักษณะ การกระทำกิจวัตรประจำวันของตนในฐานะที่เป็นบุคคลหนึ่ง

เอปส์ไตน์ (Epstein, 1973 : 405-406 อ้างในสุกัญญา วิบูลย์พานิช, 2536 : 24) ได้สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับอัตมโนทัศน์ไว้ว่าเป็นผลมาจากการมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ของบุคคลกับบุคคลอื่น ๆ โดยเฉพาะกับบุคคลที่มีความสำคัญต่อตนเองและสิ่งแวดล้อม ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลอื่นในสังคมมีปฏิกิริยาต่อบุคคลนั้นอย่างไร ซึ่งมีผลในทางสร้างสรรค์และทำลายอัตมโนทัศน์ได้ อัตมโนทัศน์จะทำหน้าที่ 2 อย่าง คือ

1. ช่วยจัดระเบียบข้อมูลของประสบการณ์ส่วนตัวของบุคคลร่วมกับปฏิกิริยาทางสังคม เพื่อทำนายปฏิกิริยาหรือพฤติกรรมที่ตามมา
2. เอื้ออำนวยต่อความสมหวังของมนุษย์ พฤติกรรมทุกพฤติกรรมมีจุดมุ่งหมาย เพื่อสนองตอบความต้องการและในขณะเดียวกันก็หลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ปรารถนา และความวิตกกังวล

กลุ่มแอตเลอร์ (Gale 1969 , 28-29) กล่าวว่าอัตมโนทัศน์คือแบบฉบับของชีวิต (Life Style) ของบุคคลนั่นเอง เด็กเกิดมาต้องเผชิญกับสิ่งต่าง ๆ ในสังคม ต้องเรียนรู้วิธีที่มีประสิทธิภาพในการต่อสู้กับมัน พฤติกรรมของเด็กเป็นผลมาจากการกระทำและทัศนคติทั้งหมดของเขาที่แสดงให้เห็นแบบฉบับของชีวิต ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การประเมินค่าของตนเองและสังคม

กลุ่มมนุษยนิยม (Gale 1969 , 31-32) เป็นกลุ่มนักจิตวิทยาสัมัยใหม่ ให้ความสำคัญกับตนอย่างมาก กล่าวว่าตนเป็นโลกภายในของบุคคล ตนเป็นผลรวมจากการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับ

สิ่งแวดล้อมจนกลายเป็นการรับรู้ของแต่ละบุคคล ในสภาพที่เป็นผู้กระทำและถูกกระทำ การรับรู้ของบุคคลจะสะท้อนทัศนคติและการตัดสินคุณค่าของโลกแห่งบุคคลนั้น อัตมโนทัศน์เป็นการกระทำตามความเป็นจริงของบุคคลในการยอมรับหรือปฏิเสธในสภาพการณ์ที่ตนได้รับรู้ในอดีต

โคมบ์สและสไนก(เบญมาศน์ โพธิ์น้อย 2531 , 51 อ้างอิงมาจาก Combs and Snygg 1959 ,171) กล่าวว่า อัตมโนทัศน์เป็นสิ่งที่มนุษย์คิดและปฏิบัติ ซึ่งถูกกำหนดโดยสิ่งที่บุคคลนั้นยึดถือเกี่ยวกับตนเอง และความสามารถที่เขามีอยู่ ประการสำคัญอยู่ที่การรับรู้เกี่ยวกับตนเองในสถานการณ์ปัจจุบัน โคมบ์ส และสไนก เชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุถึงอัตมโนทัศน์ที่พอดีที่จะก่อให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจ และอัตมโนทัศน์จะมีการพัฒนาต่อเนื่องกันไปอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ตลอดชีวิตจนในที่สุดมนุษย์ก็จะค้นพบตนเองว่าเป็นใคร

ออซูเบล และโรบินสัน (Ausubel and Robinson 1969 , 405) ให้ความหมายว่าอัตมโนทัศน์เป็นความรู้ความเข้าใจ (Cognitive) และทัศนคติท่าที (Affective) ของบุคคลที่มีต่อตนเอง เป็นลักษณะที่สลับซับซ้อนมาก

บาร์ตัสเซค (Bartussek 1972 , 185) กล่าวว่า อัตมโนทัศน์เป็นผลรวมของทัศนคติและค่านิยมเกี่ยวกับพฤติกรรม ความสามารถและคุณลักษณะของตน

อีเซนค์ (Eysenck 1972 , 185) กล่าวว่า อัตมโนทัศน์คือผลรวมของเจตคติและค่านิยมเกี่ยวกับพฤติกรรม ความสามารถและคุณภาพของตน

จาร์มิน และไทรสตรัด (Jarmin and Trygstad 1976 , 4) ให้ความหมายของอัตมโนทัศน์ไว้ว่า เป็นการที่บุคคลมีความรู้สึกนึกคิดที่เป็นนามธรรมที่บุคคลมีอยู่เกี่ยวกับตนเอง รวมทั้งความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองและการประเมินตนเอง ซึ่งจะรวมทั้งความรู้สึกค่านิยม ความเชื่อและการรับรู้เกี่ยวกับสิ่งที่บุคคลเป็นอยู่ทั้งหมด

เบิร์นส (Burns 1979 , 352) ให้ความหมายไว้ว่า อัตมโนทัศน์ หมายถึง เจตคติส่วนบุคคลอันเกิดจากกระบวนการจิตวิทยาและสังคมวิทยาของแต่ละบุคคล อัตมโนทัศน์ของแต่ละบุคคลประกอบด้วยอัตมโนทัศน์ 3 ส่วนคือ อัตมโนทัศน์ตนเองที่คิดว่าตนเป็น(Cognised-self) อัตมโนทัศน์ตนเองที่คิดว่าคนอื่นมอง (Others-self) และอัตมโนทัศน์ตนเองที่คิดอยากจะเป็น (Ideal-self) อัตมโนทัศน์ที่ปกติ หมายถึง อัตมโนทัศน์ที่มีการรับรู้ของอัตมโนทัศน์ทั้ง 3 ส่วนสอดคล้องกัน

Shavelson , Hubnes และ Stanton (อ้างถึงใน สุรางค์ โค้วตระกูล,2537 : 311) ได้แบ่งอัตมโนทัศน์ เป็น 3 ระดับ ดังนี้

ระยะแรก อัตมโนทัศน์โดยทั่วไป (General self-concept)

ระยะสอง อัตมโนทัศน์แบ่งเป็น 2 ด้าน คือ อัตมโนทัศน์ทางด้านวิชาการ (Academic self -concept) และอัตมโนทัศน์ที่ไม่เกี่ยวกับวิชาการ (Non-academic self-concept)

ระยะสาม อัตมโนทัศน์เฉพาะ

อัตมโนทัศน์ทางด้านวิชาการ คือ ความรู้สึกที่แต่ละบุคคลมีต่อการเรียนวิชาต่างๆว่าตนเอง “เก่ง” หรือ “ไม่เก่ง” ในวิชาเหล่านั้น ส่วนอัตมโนทัศน์ที่ไม่เกี่ยวกับวิชาการก็แบ่งออกไปอีก 3 ด้าน คือ อัตมโนทัศน์ด้านสังคม ด้านอารมณ์ และด้านร่างกาย

พรณี ชุทัย เจนจิต (2536 : 55) ได้กล่าวถึงคำว่าอัตมโนทัศน์ว่าเป็นคำที่เกิดขึ้นใน ศตวรรษที่ 20 นี้เอง และเป็นแนวความคิดของนักจิตวิทยากลุ่มปรากฏการณ์นิยมหรือนุษยนิยม ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การแสดงพฤติกรรมของคนนั้นเกิดจากการรับรู้สิ่งต่างๆของบุคคลนั้น มิใช่ดูจากส่ายตาภายนอก และทฤษฎีดังกล่าวพยายามที่จะอธิบายว่าทำไมแต่ละคนจึงรับรู้เกี่ยวกับตนเอง เช่นนั้น และมีผลอย่างไรต่อพฤติกรรมของเขา ให้ความสนใจเกี่ยวกับเจตคติที่แต่ละคนมีต่อตนเอง ว่ามีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรม และช่วยให้เข้าใจการรับรู้ความต้องการและเป้าหมายในชีวิตของคนนั้น ดังนั้นทั้งนักจิตวิทยาและนักการศึกษาจึงได้หันมาสนใจกับการสร้างอัตมโนทัศน์ หรือเจตคติที่มีต่อการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง เพราะเป็นที่ยอมรับว่าเด็กที่มีผลการเรียนต่ำ มีแรงจูงใจต่ำ มีพฤติกรรมเกเรนั้น จะเป็นผู้มีเจตคติต่อตนเองหรือมีการรับรู้ตนเองในด้านลบ เด็กหลายคนที่ไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนมิใช่เนื่องมาจากสติปัญญาต่ำหรือมีร่างกายพิการ แต่เพราะว่าเกิดจากการที่เขารับรู้ตนเองว่าเขาไม่มีความสามารถ ส่วนเด็กที่มีอัตมโนทัศน์ในทางบวก จะรู้ตัวว่าได้รับการยอมรับว่าตนเองมีความสามารถและมีคุณค่า ซึ่งจะนำไปสู่ความสุขและความสำเร็จในชีวิตต่อไป โดยได้สรุปความหมายของอัตมโนทัศน์ว่าเป็นภาพของตนเอง ซึ่งเกิดจากความคิด ความรู้สึก เจตคติ การรับรู้ การตีความเกี่ยวกับรูปร่าง ลักษณะ ความสามารถ และคุณค่าของตน ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

1. ภาพของตนเอง เป็นภาพที่เกิดขึ้นจากการที่แต่ละคนได้มองตนเองจากท่าทีผู้อื่น คิดเกี่ยวกับตัวเขา เป็นภาพที่เกิดจากความเชื่อ อาจจะเป็นความจริงหรือไม่เป็นความจริง
 2. เป็นเรื่องของอารมณ์ ความรู้สึก และการประเมินภาพที่มองว่าผู้นั้นรู้สึกอย่างไร กับภาพนั้น พึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ
 3. เป็นเรื่องของแสดงพฤติกรรมในลักษณะใดลักษณะหนึ่งโดยเฉพาะ
- เด็กที่มีอัตมโนทัศน์ในทางบวก มักจะเป็นผู้ประสบความสำเร็จทั้งในด้านการเรียนและการปรับตัวทางสังคมในทางตรงกันข้าม เด็กที่มีอัตมโนทัศน์ในทางลบ มักจะเป็นผู้ประสบความล้มเหลวทั้งในเรื่องการเรียนและการปรับตัวทางสังคมเช่นกัน ดังนั้น อัตมโนทัศน์ จึงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวทั้งในเรื่องการเรียนและการปรับตัว

กาญจนา กาญจนไตรวัฒน์ (2527 : 17) ให้ความหมายของอัตมโนทัศน์ว่า เป็นผลรวมของความนึกคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ความศรัทธา ความพอใจ และการรับรู้ทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับตนเอง รวมทั้งการประเมินผลตนเองในด้านความเป็นเอกลักษณ์ ความมีคุณค่าและความสามารถในการด้านต่างๆ

सानิต รัตตัญญู (2533 : 26) ได้สรุปความหมายของอัตมโนทัศน์ไว้ว่า หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองและการประเมินตนเองให้เกิดความเข้าใจ ความรู้สึก ทศนคติต่อตนทั้งในด้านที่เป็นจริงและไม่เป็นจริง ซึ่งเป็นผลจากการเรียนรู้ที่ได้จากประสบการณ์เรียนรู้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

สมศรี ฉัตรวัฒนา (2534 : 13) ได้สรุปความหมายของอัตมโนทัศน์ไว้ว่า หมายถึง ความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อตนเองในด้านร่างกายและจิตใจทั้งในด้านดีและไม่ดี ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ที่ตนได้มีความสัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อม

พรรณิ ชุทัย เจนจิต (2528 : 305) ได้ให้ความหมายของอัตมโนทัศน์ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับทัศนคติ ความรู้สึก และการรับรู้ ซึ่งแต่ละบุคคลมีต่อตัวเขาเอง ทัศนคติเป็นสิ่งสำคัญเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทัศนคติเกี่ยวกับตน

ผ่องศรี อิมสอน (2530 : 8) ได้ให้ความหมายของอัตมโนทัศน์ว่าเป็นความรู้สึกนึกคิด และการรับรู้ตนเอง เกี่ยวกับตนเองว่าเป็นอย่างไร ในด้านสุขภาพร่างกาย นิสัย อารมณ์และความรู้สึก ทัศนคติ ค่านิยม ตลอดจนความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม ด้านการศึกษา และอาชีพตามความเป็นจริงในปัจจุบัน และตามความคาดคิดเอาไว้ในอนาคต

มยุรี สิงโทรราช (2536 : 11) ได้ให้ความหมายของอัตมโนทัศน์ว่าเป็นการรับรู้และเข้าใจที่บุคคลมีต่อตนเอง ทั้งทางด้านสุขภาพร่างกาย และทางด้านลักษณะนิสัยของตนเองซึ่งอาจจะเป็นการรับรู้ทั้งทางที่ดีและไม่ดี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่เขาได้มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น หรือสภาพแวดล้อมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และอาจคาดคิดเอาไว้ถึงอนาคต

ทัศนาก ทอภักดี (2539 : 17) ได้ให้ความหมายของอัตมโนทัศน์ว่าเป็นส่วนหนึ่งของตน เป็นส่วนสำคัญและเป็นคุณลักษณะประจำตน เป็นความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง และรับรู้ตนเองเป็นอย่างไร ตลอดจนความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม

พรรณทิพย์ เกษะนันท์ (2516 , 65-66) อธิบายว่า อัตมโนทัศน์เป็นสิ่งที่ปฏิรูปมาจากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม องค์ประกอบที่ทำให้อัตมโนทัศน์เปลี่ยนแปลงได้แก่

1. สังคมที่เขาอาศัยอยู่ การเป็นที่ยอมรับหรือไม่ยอมรับจากสังคมที่เขาอาศัยอยู่นั้นมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์ของบุคคลได้ทั้งในทางที่ดีขึ้นหรือด้อยลง
2. ผู้ที่ใกล้ชิดและมีอิทธิพลเหนือพัฒนาการของบุคคลนั้น เช่น บิดา มารดา ครู ญาติ หรือเพื่อนสนิท ความไว้วางใจ ความเชื่อถือ ทัศนคติที่คนเหล่านี้มีต่อบุคคลนั้น จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์ของบุคคลนั้น
3. อัตมโนทัศน์อย่างที่เราคิดว่าตนเป็น (Ideal Self-concept) หมายถึง ความนึกคิด ทัศนคติเกี่ยวกับตนเองตามที่บุคคลนั้นปรารถนาจะเป็น บุคคลจะตั้งอัตมโนทัศน์อย่างที่เราคิดว่าตนอยากจะเป็นเอาไว้ แล้วพยายามเปลี่ยนตัวเองให้เป็นอย่างที่ตั้งเอาไว้ ถ้าทำได้อัตมโนทัศน์ของเขาก็จะดีขึ้น ถ้าทำไม่ได้ก็จะเกิดท้อถอย รู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่าทำให้อัตมโนทัศน์ด้อยลง

อำไพ ศิริพิพัฒน์ (2525 , 93) ให้ความเห็นว่าอัตมโนทัศน์กับอัตตา (ตน) ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน แต่อัตมโนทัศน์เป็นส่วนหนึ่งของอัตตา (ตน) เป็นส่วนที่สำคัญที่เป็นแก่นแท้เป็นลักษณะประจำตัวของคนเป็นลักษณะที่บุคคลคิดว่าเขาเป็นตัวเขาทุกเวลาทุกสถานที่

กมลรัตน์ หล้าสุขษ์ (2527 , 208-209) ได้สรุปแนวความคิดของนักจิตวิทยาในเรื่องอัตมโนทัศน์ไว้ว่า อัตมโนทัศน์ หมายถึงความรู้สึกนึกคิดของบุคคลเกี่ยวกับตนเองทั้งทางสุขภาพร่างกายและจิตใจ ได้แก่บุคลิกลักษณะ รูปร่างหน้าตา อารมณ์ ความรู้สึก เป็นต้น คนที่มีอัตมโนทัศน์ดีหรือทางบวก จะเป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความกล้าในการแสดงความสามารถของตนเอง แต่ถ้ามีมากเกินไปจะเป็นคนขี้คุยขี้โม้ มักกล่าวยกตนข่มท่านบ่อยครั้ง และมักดูถูกความสามารถของคนอื่นว่าด้อยกว่าตน สำหรับคนที่มีอัตมโนทัศน์ไม่ดีหรือทางลบ มักไม่เชื่อมั่นในตนเองไม่กล้าแสดงความสามารถของตนเองเมื่ออยู่ต่อหน้าผู้อื่น ถ้ามีอัตมโนทัศน์ทางลบ

มากเกินไป มักจะเป็นผู้ดูถูกตนเอง คิดว่าตนเองมีปมด้อย มีการถ่อมตัว และเกรงกลัวหรือยอมทำตามผู้อื่น โดยเฉพาะคนที่มีลักษณะเก่งกว่าเขา อัตมโนทัศน์ที่ถูกต้องเหมาะสม คือบุคคลจะต้องเปรียบเทียบความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเองกับความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อบุคคลจากกลุ่มหรือสังคม ดูว่าสอดคล้องกันหรือไม่ และถ้าไม่สอดคล้องกัน ความรู้สึกนึกคิดใดที่ถูกต้องหรือเป็นเหตุเป็นผลมากกว่าก็ควรจะยอมรับความรู้สึกนึกคิดนั้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า อัตมโนทัศน์ก็คือ ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกนึกคิดทัศนคติที่บุคคลมีต่อตนเองในทุก ๆ ด้าน ทั้งในทางดีและไม่ดี ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ตนได้รับและมีความสัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อม ทำให้บุคคลเข้าใจตนเองซึ่งมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล เพราะมนุษย์ย่อมประพฤติ หรือปฏิบัติตนไปในทางที่ตนเองคิดว่าตนเองเป็นอย่างนั้น ความรู้สึกนึกคิดหรือทัศนคติเหล่านี้จะพัฒนาไปได้เรื่อย ๆ ตามระดับวุฒิภาวะ และสิ่งแวดล้อมไม่มีการจำกัดเวลาและขอบเขต อัตมโนทัศน์สามารถเปลี่ยนแปลงได้ทั้งในทางดีขึ้นหรือด้อยลง แต่การเปลี่ยนแปลงนั้นจะเปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลเป็นสำคัญ

อัตมโนทัศน์หรือมโนภาพเกี่ยวกับตนเองเป็นการรับรู้ตนเองของบุคคลว่าเป็นอย่างไร เป็นความเชื่อเกี่ยวกับตนเอง เป็นเรื่องสำคัญที่สุดของปฏิสัมพันธ์ (interaction) ใด ๆ ของมนุษย์ เป็นตัวสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมทุกพฤติกรรม การมีมโนภาพเกี่ยวกับตนเองในด้านลบ การรับรู้ความสามารถในการเรียน หรือการทำงานของตนผิดไปจากความเป็นจริง ในด้านของผู้เรียนมักจะทำให้ผู้เรียนประสบความล้มเหลวในการเรียน อัตมโนทัศน์หรือมโนภาพเกี่ยวกับตนเองจึงเป็นตัวกำหนดหรือมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2. โครงสร้างของอัตมโนทัศน์

เฮอร์ล็อก (Hurlock , 1974 : 414) กล่าวว่า อัตมโนทัศน์ ของคนเรามี 2 ลักษณะ คือ

1. ตนตามความเป็นจริง (Real Self-Concept) เป็นความรู้สึกนึกคิดว่าตนเองคือใคร เป็นอย่างไร เปรียบเหมือนภาพสะท้อนของตนเองซึ่งตัวที่กำหนดคือ การแสดง บทบาทของตนเอง ตลอดจนความเชื่อต่าง ๆ

2. ตนตามอุดมคติ (Ideal Self-Concept) เป็นภาพพจน์ที่ผู้นั้นยึดถือและอยากจะเป็น

อัตมโนทัศน์ทั้ง 2 ลักษณะ แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ

1. ด้านร่างกาย จะประกอบด้วยการรับรู้ที่แต่ละคนมีต่อตนเอง เกี่ยวกับลักษณะทางร่างกาย ความเหมาะสมในเรื่องเพศ ความสำคัญทางร่างกายในการแสดงพฤติกรรมและความภาคภูมิใจในร่างกายของตนเองจากสายตาผู้อื่น

2. ด้านจิตใจ ประกอบด้วยการรับรู้ของแต่ละบุคคลเกี่ยวกับอารมณ์ ความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองว่ามีความสามารถ การมองเห็นคุณค่าในตนเอง ตลอดจนการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น

อัตมโนทัศน์ทางด้านร่างกายจะพัฒนาก่อนอัตมโนทัศน์ทางด้านอารมณ์และความรู้สึกทุกคนจะมีทั้งส่วนที่เป็นตนเองตามความเป็นจริงซึ่งเป็นส่วนที่เกิดก่อนและตนตามอุดมคติซึ่งเกิดขึ้น

ภายหลัง บุคคลที่มีสุขภาพจิตดีมีการปรับตัวก็ต่อเมื่อทั้งตนตามความเป็นจริงและตนตามอุดมคติมีความสอดคล้องกันมากที่สุด

3. การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์

นักจิตวิทยาเรื่องตนเชื่อว่าอัตมโนทัศน์เกิดจากการเรียนรู้ จากประสบการณ์ จากการสังเกต ตนเองในภาวะหรือสถานการณ์ต่าง ๆ และจากปฏิกิริยาของผู้อื่นที่มีต่อตนเองด้วย

เคนโด (Kendo, 1977 : 78) ให้ความเห็นว่า จากการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเด็กจะเกิดการเรียนรู้ที่จะเลียนแบบของบุคคลที่ใกล้ชิด เริ่มจากการเลียนแบบบทบาทของพ่อแม่ ด้วยการยอมรับเอาเอกลักษณ์ของพ่อแม่และยึดถือเป็นโลกของตนเอง ขณะเดียวกันเด็กก็จะเรียนรู้บทบาทของตนเองด้วยการเลียนแบบบทบาทที่พ่อแม่กำหนดให้ เพราะฉะนั้นพ่อแม่จึงเป็นบุคคลที่ฝึกให้เด็กได้รู้จักประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบทบาทของตนในสังคม

อีริกสัน (Erikson, 1967 อ้างถึงในพรณี ชูทัย เจนจิต 2538 : 597) กล่าวพอสรุปได้ว่า ถ้าประสบการณ์ในช่วงแรกของบุคคลซึ่งเป็นคนสำคัญของเด็กเป็นไปด้วยดี เด็กได้รับการยอมรับ เด็กจะเริ่มพัฒนาความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองในฐานะที่เป็น “บุคคล” การที่เด็กจะพัฒนาเกี่ยวกับการยอมรับผู้อื่นได้นั้น ขึ้นอยู่กับความรัก ความเอื้ออาทรที่เด็กได้รับ เด็กจะพัฒนาความรู้สึกนึกคิดของตนเองเมื่อรู้ว่าเป็นที่ต้องการ เป็นที่ชอบพอ มีคุณค่าหรือการที่คนอื่น ๆ เห็นว่าเขาเป็นเด็กดี การที่เด็กแต่ละคนจะรู้สึกว่าเป็นเด็กดีหรือไม่ดีนั้น บุคคลรอบข้างเป็นผู้ที่มีอิทธิพลยิ่ง เด็กจะแสดงพฤติกรรม ความคาดหวังของบุคคลที่มีความสำคัญต่อชีวิตของเด็ก และจะแทรกซึมเข้าสู่อัตมโนทัศน์ของเด็ก

อำไพ ศิริพัฒน์ (2515 : 98) ได้กล่าวว่า อัตมโนทัศน์พัฒนาไปได้เรื่อย ๆ ไม่มีขอบเขต และเวลาจำกัด โดยเริ่มพัฒนาตั้งแต่วัยทารกและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ตามสภาพสิ่งแวดล้อมที่แต่ละบุคคลประสบอยู่ตั้งแต่ประสบการณ์ในช่วงแรกของชีวิต โดยเฉพาะช่วงปีแรกของชีวิต

รัตนา ไกรสีหนาท (2534 : 19) ได้สรุปว่า อัตมโนทัศน์ของบุคคลพัฒนามาจากตน ในวัยเด็กบุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็กมีอิทธิพลต่อการพัฒนามากที่สุด อัตมโนทัศน์จะเปลี่ยนแปลงตามสิ่งแวดล้อมซึ่งบุคคลนั้นยอมรับรู้ และมีความสอดคล้องกับเจตคติของเขา การประเมินตนเองจากการตีความว่าคนอื่นคิดอย่างไรต่อตนเอง มีความสำคัญต่อการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์

กัลยา ยังสังข์ (2539 : 24) ได้สรุปว่า การพัฒนาอัตมโนทัศน์จะพัฒนาไปตามวุฒิภาวะ ความสามารถ และประสบการณ์ที่บุคคลได้รับทุกขั้นตอนของประสบการณ์ชีวิตและวัยเด็กจะเป็นระยะที่สำคัญของการปูพื้นฐานอัตมโนทัศน์มากกว่าวัยอื่น เมื่อเด็กมีพัฒนาการและประสบการณ์เพิ่มขึ้นอิทธิพลทางสังคมจะมีบทบาทต่อพัฒนาการเกี่ยวกับอัตมโนทัศน์ของเด็กซึ่งจะเห็นได้ว่าอัตมโนทัศน์จะมีผลต่อพฤติกรรมของเด็กและเป็นส่วนสำคัญในการสร้างบุคลิกภาพ

พัฒนาการของอัตมโนทัศน์

พัฒนาการของอัตมโนทัศน์สามารถจำแนกออกได้แต่ละวัย ดังนี้

วัยทารก อายุประมาณ 0-2 ปี

พรณิ ชูทัย เจนจิต (2528 : 306) ได้กล่าวว่า วัยนี้เป็นวัยเด็กที่เห็นว่าตนเองเป็นผู้ที่สำคัญที่สุด ทำทุกอย่างเพื่อสนองความต้องการของตนเอง ดังนั้นการปฏิบัติจากผู้ใหญ่ที่เด็กได้รับในช่วงนี้เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาอัตมโนทัศน์ต่อไป

เจอร์ซิล (Jersild, 1968 : 172) ได้กล่าวถึงการพัฒนาอัตมโนทัศน์ไว้ว่า ถ้าประสบการณ์ในช่วงแรกของชีวิตกับบุคคลที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ พ่อแม่ เป็นไปด้วยดี เด็กได้รับการยอมรับ เด็กจะเริ่มพัฒนาความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองในฐานะที่เป็นบุคคล การที่เด็กจะพัฒนาเกี่ยวกับความสามารถในการที่จะรักผู้อื่นได้นั้นขึ้นอยู่กับความรัก การเอาใจใส่ ความอบอุ่น และการทะนุถนอมที่เขาได้รับ เพราะสิ่งเหล่านี้บอกให้เด็กทราบว่าเขาเป็นที่รักเป็นที่ต้องการและมีคุณค่าเพียงใด การที่เด็กจะรับรู้ว่าเป็นคนดีหรือไม่ดีนั้นบุคคลรอบข้างเป็นผู้มีอิทธิพลยิ่ง เด็กจะแสดงพฤติกรรมตามความคาดหวังของบุคคลที่มีความสำคัญต่อชีวิตของเด็กและจะแทรกซึมเข้าสู่อัตมโนทัศน์ของเด็ก

พ่อแม่เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะทำให้ลูกมีการยอมรับนับถือตนเองและมีความเชื่อมั่นในตนเอง โดยพ่อแม่ต้องให้การยอมรับและให้ความเชื่อมั่นว่าลูกสามารถกระทำการต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง การวิจารณ์หรือตำหนิเด็กอย่างรุนแรงจะทำให้เด็กเกิดความไม่เชื่อมั่นในตนเอง เกิดความเคลือบแคลงสงสัยในความสามารถของตนรู้สึกว่าเป็นคนที่ไม่มีความสามารถ

ดังนั้นในช่วงขวบปีแรกจึงเป็นช่วงที่มีความสำคัญที่เด็กจะพัฒนาความรู้สึกนึกคิดต่อตนเอง Coopersmith (1967 อ้างถึงในพรณิ, 2538 : 599) ได้กล่าวถึงสถานการณ์ที่จะช่วยให้เด็กพัฒนาอัตมโนทัศน์ทางบวกทำให้เด็กตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง ดังนี้

1. ความอบอุ่นที่ได้รับจากพ่อแม่ เด็กตระหนักถึงความรักที่พ่อแม่มีให้กับตนและรู้ตัวว่าตนเป็นบุคคลที่มีค่าในบ้าน
2. การได้รับความรักจากบุคคลในบ้าน ตลอดจนการได้รับสิทธิอิสระในการทำสิ่งต่าง ๆ
3. การรู้จักขอบเขตของตนเองอย่างเด่นชัด รู้ว่าอะไรทำได้ อะไรทำไม่ได้ เข้าใจถึงความคาดหวังและความต้องการของพ่อแม่ที่มีต่อความสำเร็จ รู้ว่าพ่อแม่เอื้ออาทรไม่ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้น

วัยเด็ก อายุประมาณ 2-12 ปี

พรณิ ชูทัย เจนจิต (2538 : 599) ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อเด็กเริ่มเข้าโรงเรียน กลุ่มเพื่อนจะเริ่มมีความสำคัญกับเด็กพอ ๆ กับครู ในวัยนี้เด็กมีโอกาสร่วมสัมพันธ์กับเพื่อนทำให้เด็กได้เรียนรู้หลาย ๆ สิ่งเกี่ยวกับตนเอง เช่น ตนเองเหนือกว่าผู้อื่นในเรื่องใดบ้าง ความสามารถในการเรียนของตนมีมากหรือน้อย Erikson(อ้างถึงในพรณิ , 2538 : 599) ชี้ให้เห็นว่าวัยนี้เป็นวัยที่เด็กเริ่มได้รับประสบการณ์จากนอกบ้านเป็นครั้งแรกเมื่อเด็กได้ร่วมเรียนกับเพื่อน ๆ เด็กจะมี

ความรู้สึกว่าต้องการให้ตนเองเป็นที่ยอมรับ โดยการทำงานหรือทำสิ่งใดก็ตามให้สำเร็จ ซึ่งการที่เด็กประสบผลสำเร็จในการเรียนจะก่อให้เกิดความมานะพากเพียรพยายามมีความตั้งใจ ชัยชนะมากยิ่งขึ้น

วัยรุ่น อายุประมาณ 12-20 ปี

Ausubel (1959 : 284) กล่าวว่า ช่วงของวัยรุ่นอัตมโนทัศน์จะคงที่แต่อาจจะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เพราะมีประสบการณ์ที่มากขึ้น โดยเฉพาะสังคมในโรงเรียนเจตคติ การได้รับการประเมินและการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนและครูมีอิทธิพลต่อการพัฒนาอัตมโนทัศน์ หากเด็กไม่ได้รับการยอมรับ เด็กจะเรียนรู้วิธีการปรับตัวเพื่อให้บุคคลที่แวดล้อมและมีอิทธิพลต่อตนยอมรับตนมากขึ้น การที่เด็กวัยรุ่นรู้สึกเกี่ยวกับตน ไม่ว่าจะทางบวกหรือทางลบจะมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น เด็กที่เข้าโรงเรียนด้วยความคาดหวังว่าจะต้องเป็นผู้ประสบความสำเร็จ มีความสุข มักจะเป็นผู้อาสางาน มีความรับผิดชอบซึ่งถ้าความคาดหวังของเขาสอดคล้องกับอัตมโนทัศน์ของตัวเองก็จะช่วยให้เขาเป็นผู้ประสบความสำเร็จในชั้นเรียนทั้งในด้านการเรียนและด้านสังคม ในทางตรงกันข้าม พรณี ชูทัย เจนจิต(2528 : 308) ได้กล่าวว่าเด็กที่มีความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองทางลบก็มักจะมองตนเองว่าไม่มีความสามารถมักจะขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน ขาดความรับผิดชอบซึ่งจะนำไปสู่ความล้มเหลว

Epstein (1973 : 404-416) มีความเห็นว่า อัตมโนทัศน์เปลี่ยนแปลงไปตามประสบการณ์ที่ได้รับจากการที่ประสบการณ์มีส่วนในการก่อให้เกิดอัตมโนทัศน์ดังนั้นประสบการณ์จะต้องมีส่วนในการเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์ด้วยแต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับพัฒนาการด้านร่างกาย และพัฒนาการทางความคิดด้วย พ่อแม่ ครู และเพื่อนก็มีส่วนต่อการเกิดอัตมโนทัศน์ด้วย จากการที่นักจิตวิทยาเชื่อว่า อัตมโนทัศน์เป็นองค์ประกอบสำคัญของพฤติกรรมที่มีจุดมุ่งหมายซึ่งได้รับการพัฒนามาตั้งแต่วัยเด็ก และจากการที่เขาได้พบกับประสบการณ์ในสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ดังนั้นอัตมโนทัศน์จึงมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงได้ทั้งในด้านดีและไม่ดี ซึ่งปัจจัยที่ทำให้อัตมโนทัศน์เปลี่ยนแปลงนั้น นวลศิริ เปาโรหิตย์ (ม.ป.ป. : 115) สรุปไว้ 3 ประการ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการที่ร่างกายมีพัฒนาการ บุคคลเมื่อเกิดมาร่างกายมีการเจริญเติบโต การเปลี่ยนแปลงร่างกายในทุกช่วงของชีวิตซึ่งจะมีสาเหตุให้อัตมโนทัศน์เปลี่ยนแปลงไป Bloom (1961 : 534-588) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง อัตมโนทัศน์กับอายุ พบว่า อัตมโนทัศน์กับอายุมีความสัมพันธ์กันแบบเส้นโค้ง และอัตมโนทัศน์ในด้านการยอมรับตนเอง (Self-Acceptance) จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากอายุ 20 ปี และสูงสุดในช่วง 40-49 ปี แล้วจะค่อย ๆ ลดลง ซึ่งจะเห็นได้ว่า ช่วงอายุที่แตกต่างกันมีการเปลี่ยนแปลงของ อัตมโนทัศน์ตามไปด้วย
2. การเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์ที่เกิดจากวิกฤติการณ์ที่บุคคลจะต้องประสบ
3. การเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลเนื่องมาจากการบำบัดทางจิต ซึ่งการบำบัดทางจิตนั้นเป็นวิธีการที่จะช่วยให้แต่ละบุคคลรู้จักและเข้าใจตนเอง

Maslow (1970 อ้างถึงใน นวลละออง, 2527 : 255-258) กล่าวว่า มนุษย์จะไม่เข้าใจตนเองจนกว่าจะเกิดความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะแสวงหาสิ่งเหล่านี้ คือ ความต้องการที่จะเข้าใจตัวเองอย่างแท้จริง ความบริสุทธิ์เจริญงอกงาม เอกลักษณะและความเป็นตัวของตัวเองเขาเชื่อว่า การพัฒนาไปสู่ความต้องการขั้นสูงสุด คือ ความเข้าใจตัวเองอย่างแท้จริง เข้าใจโลกและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาไปในทางที่ดีจึงเป็นการพัฒนาอัตมโนทัศน์ด้วย Maslow ได้ให้คุณลักษณะของบุคคลที่มีความเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง (Self-Actualization) ไว้ 15 ประการ คือ

1. มีความสามารถที่จะรับรู้ความเป็นจริงอย่างถูกต้อง (Efficient Perception Of Reality) ซึ่งจะต้องเป็นคนที่มีความสุขจิตใจดี ไม่มีความวิตกกังวล ไม่มองโลกในแง่ร้าย และมีความสามารถอดทนต่อความไม่สมหวังหรือความผันแปรไม่แน่นอนของสิ่งต่างๆ ได้ง่ายกว่าคนอื่น ๆ มีการยอมรับและไม่รู้สึกกระทบกระเทือนใจ
2. ยอมรับในตนเอง ยอมรับผู้อื่น และยอมรับธรรมชาติ (Acceptance of Self, Others and nature)
3. มีความคล่องตัว มีความเป็นธรรมชาติโดยไม่เสแสร้ง (Spontaneity, Simplicity, naturalness)
4. ใช้ปัญหาเป็นศูนย์กลาง (Problem centering) โดยไม่ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางหรือเอาแต่ใจตนเองในการแก้ปัญหาต่างๆ เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย
5. มีความสันโดษ มีความต้องการที่จะมีชีวิตอยู่อย่างสงบเงียบ (Detachment need for privacy) ทำตัวเป็นกลาง
6. เป็นตัวของตัวเอง เป็นอิสระจากวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม (Autonomy Independence of Culture and Environment)
7. มีความรู้สึกชื่นชมยินดีอยู่เสมอ (Continued Freshness of Appreciation)
8. มีความรู้สึกล้ำลึกกับธรรมชาติ (Peak of Mystic Experiences) ที่ได้รับ
9. มีความสนใจสังคม (Social Interest)
10. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Relation)
11. ความเป็นประชาธิปไตย (Democratic Character Structure)
12. รู้ความแตกต่างระหว่างวิธีการและเป้าหมาย (Discrimination Between Mean and Ends)
13. มีอารมณ์ขันอย่างมีสติ (Sense of Philosophical Humor)
14. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creativeness)
15. การต่อต้านวัฒนธรรมภายนอกที่ขัดแย้งกับวัฒนธรรมภายใน (Defense Contrarily Culture)

วิธีเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์

พรรณทิพย์ เกษะนันท์ (2517 : 64-69) กล่าวว่า อัตมโนทัศน์เป็นสิ่งที่ปฏิรูปมาจากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมเมื่อประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงได้อัตมโนทัศน์จึงควรเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ และพรรณทิพย์ เกษะนันท์ (2516 : 72-73) ได้เสนอวิธีการที่ใช้เปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์ไว้ 2 วิธี คือ

1. การเปลี่ยนแปลงระยะยาว

1.1 โดยวิธีจิตบำบัด (Psychotherapy) โดยสร้างสถานการณ์ให้บุคคลนั้นเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เกิดความภาคภูมิใจ และเกิดความเชื่อว่าเขามีความสามารถที่จะทำงานชนิดนั้น ๆ ให้ลุล่วงไปด้วยดีจะทำให้อัตมโนทัศน์ของเขาดีขึ้น

1.2 โดยวิธีการให้คำปรึกษา (Counseling) ผู้ให้คำปรึกษาจะพยายามทำให้บุคคลรู้จักตนเองและพยายามแก้ไขให้เขาไม่ยอมรับในกลุ่มเพื่อน ถ้าสามารถแก้ไขได้ก็จะทำให้อัตมโนทัศน์ดีขึ้น

2. วิธีการเปลี่ยนแปลงระยะสั้น

2.1 การใช้ผู้นำแบบอย่างตัวจริง (Real Model) คือ การใช้สิ่งมีชีวิตเป็นตัวอย่าง และต้องเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อบุคคลนั้นด้วย

2.2 แบบอย่างโดยจินตนาการ (Imagined Model) คือ การสมมติแบบอย่างขึ้นมาเป็นลายลักษณ์อักษร หรือเป็นวาจา ถ้าหากแบบอย่างเป็นจินตนาการมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้นก็สามารถมีอิทธิพลที่จะเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์ในระยะสั้นของบุคคลนั้นได้

บรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างอัตมโนทัศน์

พรรณ ชูทัย เจนจิต (2538 : 603-605) ได้เสนอแนวทางเกี่ยวกับการสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาอัตมโนทัศน์ ไว้ดังนี้

1. บรรยากาศที่ทำหาย เป็นบรรยากาศที่กระตุ้นให้กำลังใจ เพื่อให้บุคคลประสบความสำเร็จในการทำงาน และเชื่อในความสามารถของแต่ละบุคคล

2. บรรยากาศที่อิสระ เป็นบรรยากาศที่บุคคลมีโอกาสเลือกและตัดสินใจกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองอย่างอิสระ ซึ่งจะก่อให้เกิดการเรียนรู้และช่วยให้มีการยอมรับนับถือในตนเอง นำไปสู่ความมั่นใจในตนเองในการที่จะศึกษาหาความรู้ต่อไป

3. บรรยากาศที่มีการยอมรับนับถือ การให้การยอมรับนับถือในความสามารถของบุคคล ทำให้บุคคลพัฒนาความรู้สึกว่าตนเป็นคนสำคัญ มีคุณค่า มีความสามารถ และพร้อมที่จะทำงานอย่างเต็มที่ด้วยความมั่นใจ

4. บรรยากาศที่มีความอบอุ่น เป็นบรรยากาศแห่งความเข้าใจ ยอมรับบุคคลอย่างไม่มีเงื่อนไข เอื้ออาทรและห่วงใย ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกอบอุ่น สบายใจ กระตือรือร้นในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย

5. บรรยากาศแห่งการควบคุม เป็นการฝึกให้บุคคลมีวินัยและกระทำการต่าง ๆ บนพื้นฐานของความมีเหตุผลที่เหมาะสม แต่มีใช้อยู่ภายใต้การควบคุมลงโทษและต้องแสดงออกให้

เห็นว่าทุกคนเป็นคนที่มีความสำคัญ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาความรู้สึกว่าตนมีคุณค่าและยอมรับนับถือตนเอง

6. บรรยากาศแห่งความสำเร็จ ความสำเร็จเป็นสิ่งที่สร้างกำลังใจและความภาคภูมิใจในความสามารถของบุคคล ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ที่ดีและจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองในที่สุด จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพูดถึงความสำเร็จมากกว่าความล้มเหลวหรือตำหนิติเตียนเพราะสิ่งเหล่านี้จะมีผลทำให้บุคคลมีความคาดหวังต่ำ และไม่ได้ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี

งานตามขั้นพัฒนาการของฮาวิกเฮอส์ท

Havighurst (1953 อ้างถึงในพรณี ,2538 : 33-34) ได้กล่าวว่า กระบวนการของพัฒนาการในแต่ละวัยนั้น จะประกอบไปด้วยการเรียนรู้เกี่ยวกับงานชนิดต่างๆซึ่งเรียกว่า งานพัฒนาการ (Developmental Tasks) เป็นงานซึ่งเกิดขึ้นในวัยต่างๆของแต่ละบุคคล เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามปกติธรรมดา เป็นสิ่งที่แต่ละคนจะต้องเรียนรู้ ถ้าเขาต้องการจะมีความสุขและประสบความสำเร็จในชีวิต งานนี้จะเกิดขึ้นในวัยต่างๆของแต่ละบุคคล การเรียนรู้งานในวัยต่างๆถ้าเรียนรู้ขั้นต้นได้สำเร็จก็จะมีสุขและจะนำไปสู่ความสำเร็จในงานตามขั้นพัฒนาการขั้นสูงต่อไป Havighurst (1953 อ้างถึงในพรณี ชุติย เจริญจิต, 2538 : 123) ได้เสนองานตามขั้นพัฒนาการของเด็กในระดับประถมศึกษา ดังนี้

1. เรียนรู้ที่จะใช้ทักษะด้านร่างกายในการเล่น เนื่องจากเด็กวัยนี้เริ่มมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ดังนั้น เด็กจำเป็นจะต้องมีทักษะในการเล่น ถ้าครูพบว่าเด็กบางคนขาดทักษะในการเล่น ครูจะต้องมีการกระตุ้นให้กำลังใจและจะต้องสอน
2. สร้างเจตคติต่อตนเองในฐานะที่เป็นสิ่งมีชีวิต ครูควรจะเน้นให้เด็กเห็นความสำคัญของการรักษาความสะอาด รู้จักแปรงฟันหลังจากรับประทานอาหารแล้วทุกครั้ง
3. เรียนรู้ที่จะปรับตัวกับเพื่อนรุ่นเดียวกัน ถ้าครูพบว่าเด็กบางคนชอบมีเรื่องกับเพื่อน ๆ ให้หาวิธีการอย่างละมุนละม่อมช่วยให้เด็กรู้จักการควบคุมเพื่อจัดพฤติกรรมขัดแย้งต่าง ๆ นอกจากนั้นจะต้องหาทางช่วยเหลือเด็กที่เหนียมอายให้กล้าเล่นกับเพื่อน ๆ
4. เรียนรู้บทบาทที่เหมาะสมของเพศชายและเพศหญิง หลีกเลี่ยงการให้เด็กรับรู้บทบาทว่าผู้หญิงด้อยกว่าผู้ชาย ผู้ชายจะต้องเป็นฝ่ายนำ ส่วนผู้หญิงจะต้องเป็นฝ่ายตาม แต่ควรพยายามชี้ให้เด็กเห็นตรงตามสภาพความเป็นจริงว่า ทั้งผู้หญิงและผู้ชายต่างก็มีความสามารถในการประกอบอาชีพต่าง ๆ เหมือน ๆ กัน ในขณะเดียวกันพยายามให้เด็กมองเห็นถึงธรรมชาติของสัมพันธ์ภาพระหว่างหญิงกับชาย เช่น สัมพันธภาพระหว่าง พ่อ-แม่ สามี-ภรรยา เป็นต้น
5. พัฒนาทักษะพื้นฐานในการอ่าน เขียน และคำนวณ ถ้าครูพบว่าเด็กบางคนขาดทักษะต่าง ๆ เหล่านี้ จำเป็นจะต้องหาทางช่วยเหลืออย่างรีบด่วน มิเช่นนั้นจะเป็นปัญหาต่อการเรียนในขั้นสูงต่อไป
6. พัฒนาความคิดรวบยอดที่จำเป็นสำหรับชีวิตประจำวัน เด็กวัยนี้จะมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ เพิ่มขึ้นจากวัยอนุบาลมาก ครูมีทางช่วยเหลือโดยการจัดหาสิ่งต่าง ๆ ให้และ

เปิดโอกาสให้เด็กได้มีประสบการณ์กับสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง พร้อมทั้งต้องมีความอดทนที่จะคอยตอบคำถามข้อข้องใจของเด็ก ๆ

7. พัฒนาเกี่ยวกับศีลธรรมจรรยาและค่านิยม ครูควรเปิดโอกาสให้เด็กได้วิเคราะห์เกี่ยวกับการกระทำต่าง ๆ ด้วยตนเอง แทนที่ครูจะเป็นผู้บอก หรือเป็นผู้ตัดสินว่าอะไรผิดอะไรถูก

8. สามารถพึ่งพาตนเองได้ ครูควรมีการกระตุ้นและเปิดโอกาสให้เด็กได้ตัดสินใจเกี่ยวกับงานประจำของชั้นเรียน ตลอดจนเลือกหัวเรื่องที่จะศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง กระตุ้นให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเองในการเรียน

9. พัฒนาเจตคติต่อกลุ่มสังคมและต่อสถาบันต่าง ๆ กระตุ้นให้เด็กรู้จักการเคารพสิทธิของผู้อื่น อธิบายให้เด็กเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์

จากงานพัฒนาการ ซึ่งเป็นงานที่เกิดขึ้นในช่วงวัยเด็กตอนปลายของแต่ละบุคคล เป็นวัยที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างทั้งร่างกายและจิตใจ เนื่องจากเป็นวัยที่คาบเกี่ยวระหว่างวัยเด็กกับวัยรุ่นตอนต้น หรือเรียกว่าเป็น วัยแรกรุ่น ซึ่งความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่ออัตมโนทัศน์ของเด็ก ถ้าเด็กสามารถผ่านงานพัฒนาการในช่วงต่าง ๆ มาอย่างดีก็จะช่วยให้เด็กสามารถประสบความสำเร็จในงานพัฒนาการในขั้นที่สูงได้เป็นอย่างดี แต่เด็กจะทำงานแต่ละอย่างด้วยตนเองไม่ได้ ความสำเร็จในงานแต่ละอย่างขึ้นกับความเข้าใจและการสนับสนุนของผู้ใหญ่ที่อยู่ใกล้ชิด เช่น บิดา มารดา ผู้ปกครอง และครู อาจารย์ เด็กทุกคนต้องการให้ผู้ใหญ่ที่เข้าใจในตัวเขาให้คำแนะนำและช่วยเหลือให้เขาได้รับความสำเร็จในงานที่กำลังเผชิญอยู่ ถ้าหากเด็กได้ทำงานตามขั้นพัฒนาการสำเร็จก็จะทำให้เป็นบุคคลที่ยอมรับตนเอง มีความสุข มีความสนใจและกระตือรือร้นในการที่จะทำงานขั้นต่อไปของชีวิต

4. ทฤษฎีเกี่ยวกับอัตมโนทัศน์

พรณี ชูทัย เจนจิต (2533 : 188-195) ได้รวบรวมทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอัตมโนทัศน์ไว้ ดังนี้

• ทฤษฎีของ William James

นักจิตวิทยาคนแรกที่เป็นผู้ทำให้คำว่า “ตน” (Self) มีความหมายกระจ่าง คือ วิลเลียม เจมส์ เขาพูดเกี่ยวกับมโนภาพแห่งตนโดยใช้คำว่าความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง หรือการยอมรับตนเอง โดยอธิบายว่า การแสดงพฤติกรรมเป็นไปเพื่อให้ได้การยอมรับนับถือจากผู้อื่น William James ได้สร้าง “กฎของเจมส์” (James' Law)(1980) ซึ่งอธิบายว่า การแสดงพฤติกรรมของคนจะเป็นอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับแต่ละคนมองตนเองว่าเป็นเช่นไรตนจะเป็นผู้ประเมินความสำเร็จหรือความล้มเหลวของตนเอง จากการที่ได้รับความเห็นชอบจากผู้อื่นหรืออีกนัยหนึ่งคนเราจะรู้สึกว่า ตนเองมีคุณค่าหรือมีความสามารถหรือไม่ จากท่าทีที่ผู้อื่นให้การยอมรับหรือไม่ให้การยอมรับ

สรุปได้ว่า วิลเลียม เจมส์ จะมองตนในฐานะผู้แสดงและผู้ถูกกระทำ การแสดงพฤติกรรมจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับว่าแต่ละคนมองตนเองว่าเป็นอย่างไร โดยมีการประเมินตนเองว่าสำเร็จหรือล้มเหลวจากการที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

ทฤษฎีของ Erikson

Erikson เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มจิตวิเคราะห์สมัยใหม่ที่ทำให้ความสนใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับเรื่องตน ในฐานะเป็นผู้ถูกกระทำและอธิบายโดยใช้คำว่า เอกลักษณ์ แทนคำว่า “ตน” โดยอธิบายว่า การแสดงพฤติกรรมของคนนั้นเป็นไปเพื่อการหา เอกลักษณ์ของตนเอง ลักษณะสำคัญของคนที่หาเอกลักษณ์ของตนได้ คือ รู้ว่าตนเองคือใคร มีความต้องการอะไร มีจุดมุ่งหมายอย่างไรในชีวิต โดยที่ตระหนักถึงความสามารถของตนเอง ซึ่งเขาได้ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของสังคมที่มีผลต่อการหาเอกลักษณ์ของบุคคล จากประสบการณ์ที่เด็กได้รับความสำเร็จ ได้รับการยอมรับจากสังคมเด็ก ๆ จะค่อย ๆ พัฒนาเอกลักษณ์ของตนเอง โดยผ่านกระบวนการถือนตนตามอย่าง (Identification) โดยเขาเห็นว่าในช่วงของวัยรุ่นเป็นขั้นที่สำคัญที่สุดในการหาเอกลักษณ์ ถ้าบุคคลใดสามารถหาเอกลักษณ์ของตนได้จะสามารถพัฒนาตนเองให้ประสบความสำเร็จในอนาคตได้

สรุปได้ว่า อิริคสัน เชื่อว่า การแสดงพฤติกรรมของคนเป็นไปเพื่อการหาเอกลักษณ์ของตนเอง สังคมจะมีอิทธิพลต่อการหาเอกลักษณ์ของบุคคล และช่วงวัยรุ่นเป็นช่วงสำคัญที่สุดในการหาเอกลักษณ์ ถ้าบุคคลใดสามารถหาเอกลักษณ์ของตนเองได้จะสามารถพัฒนาตนเองให้ประสบความสำเร็จในอนาคตได้

ทฤษฎีของ Rogers

Rogers เป็นผู้ที่ให้ความสำคัญกับเรื่อง อัตมโนทัศน์อย่างมาก เพราะถือว่าเป็นตัวแทนสำคัญในทฤษฎีของเขาที่จะอธิบายการแสดงพฤติกรรมของบุคคล ซึ่ง Rogers พัฒนาแนวความคิดเรื่องนี้ต่อจากสติกส์และโคมบัส โดยชี้ให้เห็นความสำคัญของโลกส่วนตัวซึ่งมีผลต่อการกระทำมากกว่าอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมภายนอกและเน้นการแสดงพฤติกรรมว่า เนื่องมาจากการรับรู้ตนเอง ตลอดจนประสบการณ์และการตีความสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตน มีความคิดเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ ในกลุ่มนี้ที่ว่าการเกิดมาพร้อมกับความดีมีความสามารถ และมีแนวโน้มที่จะเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ตลอดจนมีแรงจูงใจภายในที่จะพัฒนาไปข้างหน้าไปสู่สภาพการรู้จักตนเองตรงตามสภาพ ก่อนที่จะพัฒนาไปถึงจุดนั้น บุคคลจะต้องมีความเพียงพอในความต้องการที่จะได้รับการยอมรับจากผู้อื่น ตลอดจนการยอมรับในตนเอง ซึ่งคนเราจะให้การยอมรับตนเองได้มากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับท่าทีการยอมรับจากผู้อื่น บุคคลจะรู้สึกได้รับการยอมรับหรือไม่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่อบอุ่นท่าทีที่ทำให้เกียรติ ให้การยอมรับนับถือความเห็นอกเห็นใจ ตลอดจนการยอมรับ Rogers ได้อธิบายการแสดงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากอัตมโนทัศน์เป็น 2 ลักษณะ ด้วยกันคือ

1. อัตมโนทัศน์ที่เกิดจากการรับรู้ (Perceived Self-Concept) เป็นความรู้สึกว่าตัวเองคือใคร เป็นอย่างไร เป็นอัตมโนทัศน์ที่เกิดจากการรับรู้ปฏิกิริยาของผู้อื่นมากกว่าจะเป็นจริง (Real Self-Concept)

2. อัตมโนทัศน์ ที่ต้องการจะเป็น (Ideal Self-Concept) เป็นสิ่งที่ผู้นั้นยึดถือ
อยากจะเป็น สำหรับโรเจอร์สแล้วเขามองอัตมโนทัศน์เช่นเดียวกับ สนิग् และคอมบัส คือเป็นทั้ง
มโนภาพในสถานะของผู้ถูกกระทำและเป็นกระบวนการ

ทฤษฎีของ Cooley

Cooley ได้ให้นิยามคำว่า ตน ไว้ดังนี้ “บุคคลจะมีความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองว่าเป็นเช่นไร
นั้นขึ้นอยู่กับ การตีความของบุคคลนั้นต่อปฏิกิริยาต่าง ๆ ที่ผู้อื่นมีต่อตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อบุคคล
ที่มีความสำคัญต่อชีวิตเขา” โดย Cooley ได้เสนอ ทฤษฎีกระจกส่องตน (Looking-Glass Self)
ซึ่งกล่าวว่า อัตมโนทัศน์ได้รับอิทธิพลจากความเชื่อที่ว่าคนอื่น ๆ คิดอย่างไรต่อตน กระจกสะท้อนให้
เห็นภาพที่คนอื่น ๆ คิดอย่างไรกับเราหรือประเมินว่าอย่างไร

กระจกส่องตนเกิดจากการที่บุคคลได้มีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง เช่น จากการได้วิสาสะ
กัน การได้มีโอกาสพบปะติดต่อกับคนอื่น ๆ จะได้ข้อมูลซึ่งนำมาใช้ประเมินตนเอง ดังนั้น
อัตมโนทัศน์จะก่อรูปแบบจากการ ลองผิด-ลองถูก ซึ่งจะมีการเรียนรู้ทั้งค่านิยม เจตคติตลอดจน
บทบาทต่าง ๆ Cooley พยายามที่จะอธิบายเกี่ยวกับความรู้สึกต่าง ๆ ของแต่ละคนที่มีต่อตนเองอัน
เนื่องมาจากสัมพันธภาพทางสังคมไม่ว่าจะเป็นเรื่อง รูปร่างหน้าตา ความคิด จุดมุ่งหมาย ความ
ทะเยอทะยาน ภาษาและวัฒนธรรม ฯลฯ ตลอดจนการตีความพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลสำคัญ
รอบข้าง ดังนั้นตนและสังคมต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน

ดังนั้น สำหรับ Cooley มองเห็นว่า อัตมโนทัศน์เป็นสิ่งที่เกิดจากการมองของผู้อื่น หรือ
จากการที่เราคิดว่าคนอื่นคิดอย่างไรเกี่ยวกับเรา

ทฤษฎีของ Lewin

Lewin จะมองการแสดงพฤติกรรมของบุคคลออกมาในลักษณะที่เป็นแรงซึ่งมีทั้งพลังและ
ทิศทาง โดยอธิบายว่า การแสดงพฤติกรรมของบุคคลนั้นจะแสดงอยู่ในแวดวงการรับรู้ (Life
Space) ของแต่ละบุคคล โดยเน้นที่ความสำคัญขององค์ประกอบอัตมโนทัศน์ ซึ่ง Lewin ได้ให้คำ
จำกัดความว่า “ในการทำความเข้าใจพฤติกรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในสถานการณ์หนึ่งเรา
จะต้องรู้ทุก ๆ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับตนเองตามสิ่งที่ตนเองรับรู้”

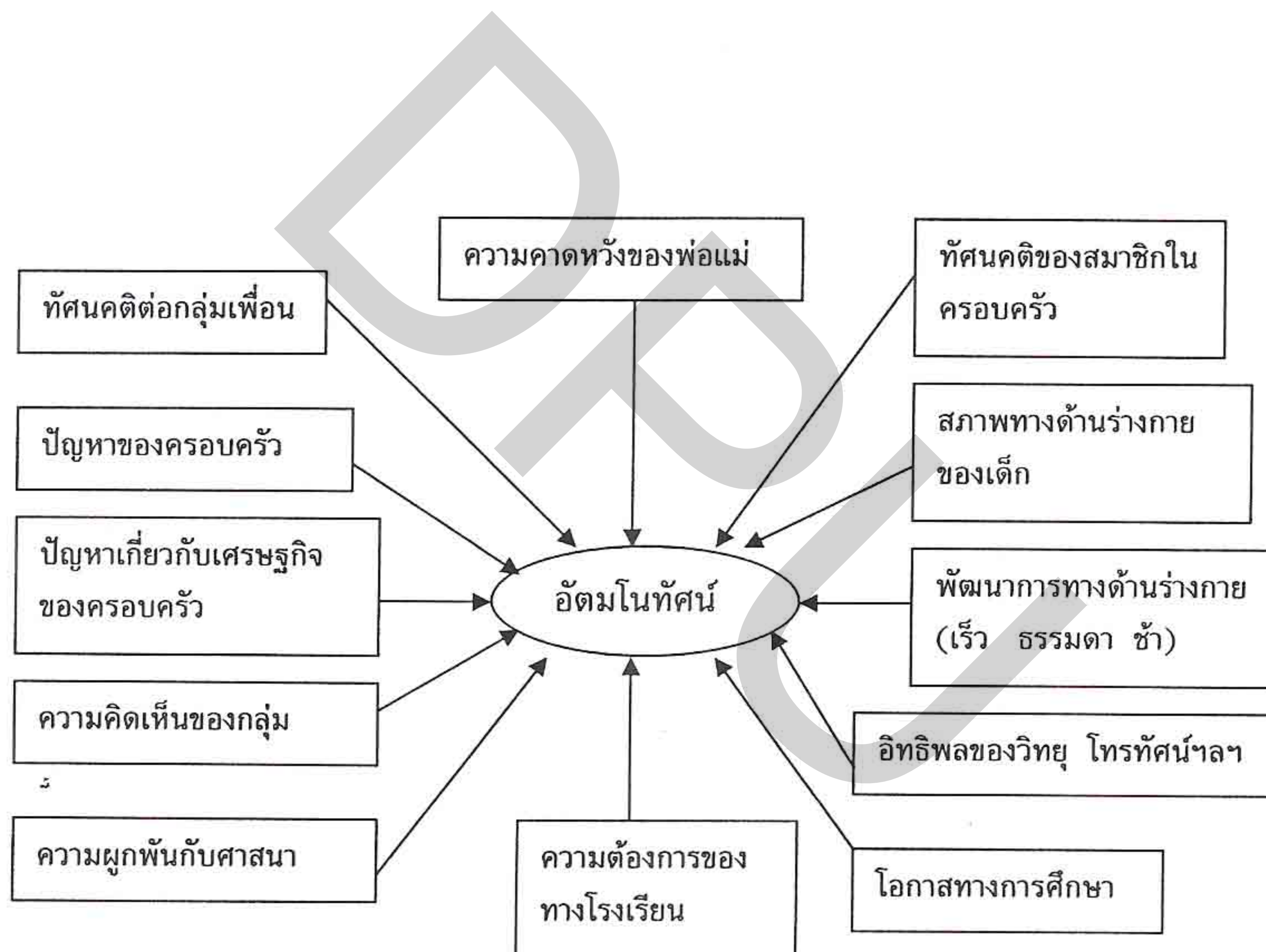
นั่นคือ Lewin มองเห็นว่า บุคคลจะแสดงพฤติกรรมตามที่เขารับรู้ภายในแวดวงของชีวิต
โดยสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อบุคคล และบุคคลมีอิทธิพลต่อสิ่งแวดล้อม นับได้ว่า Lewin เป็นคน
แรกที่ทำให้ความสนใจทางด้านจิตวิทยาสังคม ซึ่งได้รับความสนใจจากนักจิตวิทยาคนอื่น ๆ ต่อมา
จนถึงปัจจุบัน

5. องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่ออัตมโนทัศน์

Hurlock (1974 : 216) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่ออัตมโนทัศน์ ไว้หลายประการ ดังนี้

1. ประสบการณ์ในอดีตของแต่ละบุคคลซึ่งไม่เหมือนกัน
2. การอบรมเลี้ยงดู บุคคลแต่ละคนเติบโตมาจากครอบครัวที่มีวิธีการเลี้ยงดูแตกต่างกัน
3. ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมในสังคมนั้น บุคคลได้สะสมลักษณะต่างๆ มาจนเกิดเป็นความคิดที่มีต่อตนเองขึ้น บางครั้งก็มองตนเองอย่างละเอียดถี่ถ้วน มองถูกตามความเป็นจริง แต่บางครั้งก็มองตนเองดีเกินความจริงไปมาก ซึ่งเรียกว่าตนเองในอุดมคติ

Hurlock (1974 อ้างถึงในพรณี ชุทัย เจนจิต, 2528 : 15) ได้เสนอแผนภูมิ แรงกระทบของสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่ออัตมโนทัศน์ของบุคคล ดังนี้

ภาพที่ 1 สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่ออัตมโนทัศน์

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Dyson (1967 : 405) ได้ศึกษาอัตมโนทัศน์ของนักเรียนกลุ่มต่างๆที่จัดแบ่งตามระดับความสามารถทางการเรียน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับชั้น 7 จากโรงเรียน 2 ประเภท คือ โรงเรียนที่จัดกลุ่มนักเรียนที่มีความสามารถหลายระดับคละกันไป จำนวน 323 คน และนักเรียนจากโรงเรียนที่จัดกลุ่มนักเรียนตามระดับความสามารถ จำนวน 244 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ Index of Adjustment and Value และแบบวัดอัตมโนทัศน์ทางการเรียน ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนชาย หญิงไม่มีความแตกต่างกันในด้านการยอมรับตนเองและอัตมโนทัศน์ทางการเรียน นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะมีอัตมโนทัศน์ดีกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ส่วนการยอมรับตนเองไม่แตกต่างกัน

Malsunaga (1972 : 5614-A) ได้ศึกษาเปรียบเทียบอัตมโนทัศน์เกี่ยวกับความสามารถของตนเองของนักเรียนชายชั้น 9 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ จำนวน 68 คน แบ่งเป็นกลุ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง 34 คน และต่ำ 34 คน โดยใช้ความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ย (G.P.A) กับคะแนนความสามารถจากแบบวัด Self-Concept of School Ability และ California Psychological Inventory พบว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีอัตมโนทัศน์เกี่ยวกับความสามารถของตนเองสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

Campbell และ Martinez-Perez (1977 : 455-459) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตมโนทัศน์ เจตคติ ผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาฝึกหัดครูที่ลงทะเบียนเรียนวิชาวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในระดับประถมศึกษาในปี 1974-1975 จำนวน 64 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย Scientific Attitude Inventory ,Process-Skill Achievement Tests (พัฒนาโดยผู้วิจัย) Tennessee Self-Concept Scale ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆคือ ผลสัมฤทธิ์ทางด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เจตคติต่อวิทยาศาสตร์และอัตมโนทัศน์ แต่จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า อัตมโนทัศน์เป็นดัชนีในการทำนายผลสัมฤทธิ์แต่เจตคติต่อวิทยาศาสตร์ไม่สามารถทำนายผลสัมฤทธิ์ได้แม้ว่าอัตมโนทัศน์จะมีความสัมพันธ์กับเจตคติต่อวิทยาศาสตร์

Goodwin (1977 : 3350-A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอัตมโนทัศน์ และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตน กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือนักเรียนผิวดำจำนวน 76 คน ในระดับชั้น 4,5,9 และ 12 เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม Intelligence Achievement Responsibility (IAR) Scale วัดความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตน และ Paragraph Completion Method (PCM) เครื่องมือวัดพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพ เพื่อดูการประเมินตนเองหรืออัตมโนทัศน์ ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์กับอัตมโนทัศน์และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตน' นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะมีอัตมโนทัศน์และความเชื่อภายในตนสูงและพบว่าอัตมโนทัศน์ของนักเรียนจะเพิ่มขึ้นตามระดับชั้น คือ นักเรียนในชั้น 12 มีอัตมโนทัศน์สูงกว่านักเรียนในชั้น 4,5 และ 9 อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ความเชื่ออำนาจภายในตนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามระดับชั้นเรียน

Leonardson (1977 : 6885-A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตมโนทัศน์และตัวแปรต่าง ๆ ได้แก่ ผลการเรียนรู้ เพศ สุขภาพ ลำดับการเกิด จำนวนพี่น้อง สถานภาพในชีวิตสมรสของพ่อแม่(การแต่งงาน-การหย่า)สถานะของชนชั้นชีวิตในบ้าน กิจกรรมเสริมหลักสูตร สติปัญญา สติปัญญากับผลการเรียนรู้รวมกัน กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นนักเรียนระดับชั้น 4-12 จำนวน 165 คน เครื่องมือที่ใช้วัดอัตมโนทัศน์คือ The Peirs and Harris Children's Self-Concept Scale ผลปรากฏว่า ผลการเรียนรู้ สุขภาพ สถานภาพในชีวิตสมรสของพ่อแม่ ชีวิตในบ้าน กิจกรรมเสริมหลักสูตร และชนชั้น มีความสัมพันธ์กับอัตมโนทัศน์อย่างมีนัยสำคัญ และเมื่อสร้างสมการทำนายจากตัวแปรต่าง ๆ กับอัตมโนทัศน์ พบว่า ตัวแปรสำคัญที่ใช้ทำนายอัตมโนทัศน์ได้โดยตรงมี 4 ตัว คือ ผลการเรียนรู้ กิจกรรมเสริมหลักสูตร สุขภาพ และชีวิตความเป็นอยู่ที่บ้าน

Abdo (1978 : 3471-A) ได้ศึกษาอัตมโนทัศน์เป็นตัวทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสำเร็จทางการศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนวัยรุ่น จำนวน 1,628 คน เป็นการศึกษาระยะ 4 ปี พบว่า อัตมโนทัศน์มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสำเร็จทางการศึกษา ผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะมีอัตมโนทัศน์ทางด้านบวกมากกว่าผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และอัตมโนทัศน์เป็นเครื่องทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีกว่าสติปัญญา

Trafton (1978 : 6030-A) ได้ศึกษาเป็นช่วงระยะยาว 3 ปี เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอัตมโนทัศน์ เจตคติในการเรียน การประเมินค่าของครูและสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้น 1-8 ในโรงเรียนชนบท ผลการวิจัยปรากฏว่า อัตมโนทัศน์ทางการเรียน อัตมโนทัศน์รวม และการประเมินค่าของครูมีความสัมพันธ์และสามารถใช้ทำนายสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนได้ด้วย แต่เจตคติในการเรียนไม่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และนักเรียนหญิงในระดับชั้น 1 ถึง 8 มีแนวโน้มของคะแนนอัตมโนทัศน์รวม อัตมโนทัศน์ทางการเรียนเจตคติในการเรียน การประเมินค่าของครู สัมฤทธิ์ผลทางการอ่านและคณิตศาสตร์สูงกว่านักเรียนชาย ส่วนการเปรียบเทียบตามระดับชั้น พบว่า คะแนนอัตมโนทัศน์รวมและอัตมโนทัศน์ทางการเรียนมีแนวโน้มว่าจะลดลงจากระดับ 3-8 แต่เจตคติในการเรียนแนวโน้มของคะแนนไม่ปรากฏรูปแบบ คือ บางชั้นก็เพิ่มบางชั้นก็ลด

Peterson และ Yaakobt (1980 : 169-174) ศึกษาเกี่ยวกับอัตมโนทัศน์ ความสำเร็จในชั้นเรียนและเพศโดยใช้นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาวิทยาศาสตร์จำนวน 293 คน ในเมืองซอลเลค รัฐยูทาห์ และซานฟรานซิสโก ผลการวิจัย พบว่า อัตมโนทัศน์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในชั้นเรียน (วัดจากผลการเรียนที่ผ่านมา) มีความสัมพันธ์กัน และผู้วิจัยพบว่ามีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในชั้นเรียนกับอัตมโนทัศน์

Savicky (1980) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตมโนทัศน์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มตัวอย่างที่เน้นเด็กที่มีความสามารถสูงพิเศษ จำนวน 122 คน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินอัตมโนทัศน์ คือ The Piers and Harris Children's Self-Concept Scale ผลการวิจัย ปรากฏว่า ในเพศหญิงอัตมโนทัศน์มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเชิงบวกแต่ในเพศชายไม่ปรากฏความสัมพันธ์ทางสถิติ

Song และ Hattie (1984 : 1269-1281) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางบ้านอัตโนมัติและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเกาหลี จำนวน 2,297 คน พบว่า อัตโนมัติเป็นตัวแปรที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางบ้านและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยไม่ได้สนับสนุนแนวคิดที่โดยทั่วไปเชื่อว่าสภาพแวดล้อมทางบ้านส่งผลทางตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ นอกจากนี้ยังพบว่า สถานภาพทางสังคมส่งผลทางอ้อมต่ออัตโนมัติผ่านและทางลักษณะทางจิตวิทยาของครอบครัว สภาพแวดล้อมทางบ้านในงานวิจัยของ Song และ Hattie หมายถึง 1) โครงสร้างของครอบครัว ประกอบด้วย ลำดับการเกิดและจำนวนพี่น้อง 2) สถานภาพทางสังคม ประกอบด้วย อาชีพของบิดามารดา การศึกษาของบิดามารดา และฐานะการเงินที่สามารถส่งลูกให้เรียนจบมหาวิทยาลัยได้ และ 3) ลักษณะทางจิตวิทยาของครอบครัว ประกอบด้วย การสนับสนุนให้กำลังใจและความคาดหวัง กิจกรรม ส่งเสริมการศึกษา ความสนใจในการศึกษา การประเมินคุณภาพทางปัญญา การให้รางวัลและการลงโทษ ส่วนอัตโนมัติประกอบด้วย อัตโนมัติทางวิชาการ การแสดงตน และอัตโนมัติทางสังคม สรุปผลการศึกษาค้นคว้าได้ภาพรวมว่า สถานภาพทางสังคมส่งผลทางตรงต่อลักษณะทางจิตวิทยาของครอบครัว ลักษณะทางจิตวิทยาของครอบครัวส่งผลทางอ้อมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านการแสดงตน ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของอัตโนมัติ

วิมล สุวรรณมณี (2527 : 60-62) ได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบอัตโนมัติและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอาชีวศึกษาที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวเป็นกลุ่มและนักเรียนอาชีวศึกษาทั่วไปในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 474 คน แยกเป็นนักเรียนที่มีประวัติในการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวเป็นกลุ่ม 234 คน และนักเรียนที่ไม่มีประวัติในการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวเป็นกลุ่ม 240 คน ซึ่งมีอายุระหว่าง 16-20 ปี โดยใช้แบบสอบถามวัดอัตโนมัติ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาทั่วไปมีอัตโนมัติสูงกว่านักเรียนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวเป็นกลุ่ม และนักเรียนอาชีวศึกษาทั่วไปที่เรียนวิชาเดียวกันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน อัตโนมัติและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอาชีวศึกษาทั่วไปมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนอัตโนมัติและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอาชีวศึกษาที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวเป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ทางบวก แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ศิริบุรณ์ ศรีทนนท์ (2527 : 55-56) ได้ศึกษาอัตโนมัติของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัด โรงเรียนรัฐบาลในจังหวัดอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2526-2527 จากกลุ่มตัวอย่าง 405 คน แบบสอบถามจำนวน 80 ข้อ ประกอบด้วย องค์ประกอบ 7 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรม ด้านสติปัญญา และสถานภาพในโรงเรียน ด้านรูปร่างบุคลิกภายนอก ด้านความวิตกกังวลใจ ด้านความเป็นคนน่านิยม ด้านความสุขความพอใจ และอัตโนมัติรวม ผลการวิจัยปรากฏว่า อัตโนมัติของนักเรียนที่เป็นไปในทางลบเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ด้านความเป็นคนน่านิยม ด้านความสุขความพอใจและด้านพฤติกรรม นักเรียนชายมีอัตโนมัติด้านพฤติกรรมแตกต่างจากนักเรียนหญิง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศและระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีผลกระทบต่ออัตโนมัติด้านความวิตกกังวลใจ ด้านความเป็นคนน่านิยม

อมรสุตา ราชกรกิจ (2529 : 59-61) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตรโนทัศน์กับความเข้าใจในการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิต สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 163 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามอัตรโนทัศน์ของ Piers และ Harris และแบบสอบถามความเข้าใจในการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลการวิจัยปรากฏว่า อัตรโนทัศน์ของนักเรียนหญิงและนักเรียนชาย แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยที่นักเรียนชายมีอัตรโนทัศน์บวกมากกว่านักเรียนหญิง

นิจวรรณ ท่างาม (2530 : 82-83) ได้ศึกษาอัตรโนทัศน์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในจังหวัดเชียงราย จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 437 คน โดยแบบทดสอบอัตรโนทัศน์ฉบับมาตรฐานของ Piers-Harris มีทั้งหมด 80 ข้อ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 7 ด้าน ผลการวิจัยพบว่า คะแนนอัตรโนทัศน์ด้านพฤติกรรม ด้านสติปัญญาและสถานภาพในโรงเรียน ด้านความเป็นคนน่านิยม และอัตรโนทัศน์โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันมีคะแนนอัตรโนทัศน์ด้านพฤติกรรมและด้านสติปัญญาและสถานภาพในโรงเรียนแตกต่างกัน โดยนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีคะแนนอัตรโนทัศน์สูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ส่วนนักเรียนชายมีคะแนนอัตรโนทัศน์ด้านพฤติกรรมแตกต่างจากนักเรียนหญิง โดยที่นักเรียนหญิงมีคะแนนอัตรโนทัศน์สูงกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เพ็ญ จรูญธรรมพินิจ (2530 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรด้านสภาพแวดล้อมภายในครอบครัว ลักษณะของนักเรียน และลักษณะของครู ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยแยกศึกษากลุ่มนักเรียนชายจำนวน 342 คน และกลุ่มนักเรียนหญิงจำนวน 353 คน สภาพแวดล้อมภายในครอบครัวประกอบด้วย บรรยากาศทางปัญญาภายในครอบครัว และบรรยากาศทางอารมณ์บรรยากาศทางปัญญา เมื่อตรวจสอบรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพบว่า อัตรโนทัศน์มีอิทธิพลทางตรงและเป็นผลทางลบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาวิทยาศาสตร์ ทั้งในกลุ่มนักเรียนชายและนักเรียนหญิง บรรยากาศทางปัญญาภายในครอบครัวส่งผลทางอ้อมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาวิทยาศาสตร์โดยผ่านอัตรโนทัศน์ และบรรยากาศทางอารมณ์ภายในครอบครัวส่งผลทางอ้อมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาวิทยาศาสตร์ผ่านผลสัมฤทธิ์เดิม ในงานวิจัยพบว่าสภาพแวดล้อมภายในครอบครัว ทั้งบรรยากาศทางปัญญาและบรรยากาศทางอารมณ์ ส่งผลทางตรงต่ออัตรโนทัศน์ทั้งในกลุ่มนักเรียนชายและนักเรียนหญิง

ประคิน ชุศรี (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาอัตรโนทัศน์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ในเขตการศึกษา 3 ผลการวิจัยพบว่า อัตรโนทัศน์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นอยู่ในระดับปานกลาง เปรียบเทียบตามตัวแปรด้านเพศพบว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเกณฑ์สูง มีอัตรโนทัศน์ดีกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเกณฑ์ต่ำ ด้านภูมิหลังสถานภาพครอบครัวพบว่านักเรียนที่มีภูมิหลังสถานภาพครอบครัวปกติมีอัตรโนทัศน์ดีกว่านักเรียนที่มีภูมิหลังสถานภาพครอบครัวแตกแยก และไม่มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างเพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและภูมิหลังสถานภาพครอบครัวต่ออัตรโนทัศน์

มยุรี สิงโทรราช (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตมโนทัศน์กับสภาพแวดล้อมในโรงเรียนตามการรับรู้ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2535 โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2535 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า อัตมโนทัศน์กับสภาพแวดล้อมในโรงเรียนตามการรับรู้ของนักเรียนมีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันมีอัตมโนทัศน์ด้านสติปัญญาและสถานภาพในโรงเรียน รูปร่างลักษณะและคุณลักษณะด้านความเป็นคนที่น่านิยมและด้านรวมแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนนักเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนขนาดต่างกันมีอัตมโนทัศน์ด้านสติปัญญาและสถานภาพในโรงเรียนด้านรูปร่างลักษณะและคุณลักษณะความเป็นคนที่น่านิยม และด้านความสุขความพอใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในเรื่องของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและขนาดของโรงเรียน ไม่มีปฏิสัมพันธ์ต่ออัตมโนทัศน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สุวิมล จอดพิมาย (2537 : 62) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตน อัตมโนทัศน์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลเซนต์หลุยส์ พบว่านักศึกษามีความเชื่ออำนาจภายในตนมากกว่ามีความเชื่ออำนาจภายนอกตน นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ได้คะแนนอัตมโนทัศน์สูงสุด และนักศึกษาชั้นปีที่ 4 ได้คะแนนอัตมโนทัศน์ต่ำสุด เมื่อวิเคราะห์ตามชั้นปี พบว่าอัตมโนทัศน์มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เฉพาะในกลุ่มนักศึกษาชั้นปีที่ 3 และ 4 แต่โดยรวมอัตมโนทัศน์ไม่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ส่วนความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนนั้น นักศึกษากลุ่มที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักศึกษาที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตนในทุกชั้นปี

คัคณางค์ มณีศรี และสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2540 : 59) ได้ศึกษาถึงอิทธิพลของพ่อแม่ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ปณิธานทางการศึกษาและอัตมโนทัศน์ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 เขตกรุงเทพมหานคร โดยให้นักเรียนและผู้ปกครองตอบแบบสอบถาม จากการวิเคราะห์เส้นทางชี้ให้เห็นว่า การผลักดันของพ่อแม่ การช่วยเหลือและการกำกับจัดตารางเวลา มีความสัมพันธ์ทางลบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของลูกขณะที่การสนับสนุนทางจิตใจจากพ่อแม่และการกระตุ้นพัฒนาการทางปัญญามีความสัมพันธ์ทางบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การผลักดันของพ่อแม่มีผลทางลบต่ออัตมโนทัศน์ของนักเรียนในขณะที่การสนับสนุนทางจิตใจมีผลต่ออัตมโนทัศน์ในทางบวก ปณิธานทางการศึกษาของลูกได้รับอิทธิพลจากระดับการศึกษาของพ่อแม่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคาดหวังของพ่อแม่และรายได้ของพ่อแม่ ระดับการศึกษาของแม่มีผลทางตรงและทางอ้อมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของลูก

รัตนาวลี ศุภโชค (2542 : บทคัดย่อ) พบว่าเด็กเร่ร่อนมีความคิดเห็นต่อตนเองในภาพรวมและในองค์ประกอบทั้ง 6 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความคิดเห็นต่อตนเองด้านรูปร่างคุณลักษณะมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด และมีความคิดเห็นต่อตนเองด้านสุขภาพจิตมีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด ขณะที่ตัวแปรด้านภูมิหลังของเด็กเร่ร่อนที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพทางครอบครัว และระยะเวลาที่เข้ารับการสงเคราะห์ กล่าวคือ เด็กเร่ร่อนชายมีความคิดเห็นต่อตนเองดีกว่าเด็กเร่ร่อนหญิง เด็กเร่ร่อนที่มี

การศึกษาสูง (ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษา) มีความคิดเห็นต่อตนเองดีกว่าเด็กเร่ร่อนที่มีการศึกษาต่ำ (ต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษา) เด็กเร่ร่อนที่บิดามารดาอยู่ด้วยกันมีความคิดเห็นต่อตนเองดีกว่าเด็กเร่ร่อนที่บิดามารดาแยกทางกัน

จากการศึกษางานวิจัยทั้งจากต่างประเทศและภายในประเทศ ดังที่ได้เสนอมาข้างต้นเห็นได้ว่ามีผู้สนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอัตมโนทัศน์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นเวลาต่อเนื่องกันมาโดยตลอด แสดงให้เห็นว่าอัตมโนทัศน์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กนักเรียนเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาเรื่องหนึ่ง เพื่อทำความเข้าใจและเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาพฤติกรรมของเด็กนักเรียนวัยรุ่นในโรงเรียนตลอดจนถึงเด็กวัยรุ่นในสังคม

สรุปได้ว่า อัตมโนทัศน์เป็นความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อตนเองในทุก ๆ ด้านทั้งในด้านบวกและด้านลบ อัตมโนทัศน์เป็นองค์ประกอบสำคัญต่อบุคลิกภาพ มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมและการปรับตัวของบุคคล การที่บุคคลมีอัตมโนทัศน์ต่างกันส่งผลให้มีพฤติกรรมแตกต่างกัน โดยแต่ละบุคคลจะแสดงพฤติกรรมในทิศทางที่สอดคล้องกับอัตมโนทัศน์ของตน อัตมโนทัศน์เป็นกลไกสำคัญที่มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการไปพร้อมกับการเจริญเติบโตทางด้านร่างกายและพัฒนาการทางความสามารถแล้ว อัตมโนทัศน์ยังเปลี่ยนแปลงไปตามประสบการณ์ที่บุคคลได้รับจากการดำเนินชีวิตประจำวัน การปะทะสัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบกาย ซึ่งแต่ละคนย่อมมีประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาไว้ ดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

